

พิธีเข้ากรรมบ้าน (กำบ้าน)

ในช่วงเดือนเจ็ดของชาวไทลื้อ หรือประมาณเดือนพฤษภาคมของทุกปี ชาวไทลื้อที่อพยพมาจากเมืองอุเหนือ แคว้นสิบสองปันนาจะมาร่วมประกอบพิธีเข้ากรรมบ้าน (เข้ากำบ้าน) หรือพิธีปางเจ็ดของหมู่บ้านท่าข้าม ตำบลท่าข้าม อำเภอเวียงแก่น เนื่องจากเป็นหมู่บ้านดั้งเดิม หรือ “หมู่บ้านเก่า” ของบรรพบุรุษชาวไทลื้อเมืองอุเหนือที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในอำเภอเวียงแก่น การประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีเจ้าหลวง หรือผีบ้านผีเมืองของชาวไทลื้อบ้านท่าข้ามได้ดำเนินไปอย่างเรียบง่าย และต่อเนื่องเป็นประจำทุกปีในพื้นที่ดงไม้ใหญ่ใกล้หมู่บ้าน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เคยใช้ประกอบพิธีมาแต่ดั้งเดิม

พ่อเข้าจำ หรือผู้ประกอบพิธีกรรม เล่าว่า

“...แต่ละปีจะมีผู้ชายชาวไทลื้อส่วนหนึ่งจากบ้านท่าข้าม บ้านโละ บ้านขวก บ้านปอกกลาง บ้านหล่าย บ้านปางหัด อำเภอเวียงแก่น และบ้านทุ่งหมด อำเภอเชียงของเดินทางมาเข้าร่วมพิธีปางเจ็ด เพราะชาวไทลื้อเชื่อว่าเมื่อครบรอบขวบปีแล้วจะต้องทำพิธีเลี้ยงผีบ้านผีเมือง และบวงสรวงเช่นไหว้ด้วยสัตว์ใหญ่ปีละ 1 ครั้ง เพื่อบอกกล่าวชาวไทลื้อไม่ได้ละทิ้งความเชื่อตามจารีตประเพณีเดิม หากแต่ยังปฏิบัติสืบเนื่องและเคารพนับถือมาจนถึงปัจจุบัน...”

ชาวไทลื้อในแต่ละหมู่บ้านจะเคารพนับถือผีบ้านผีเมือง หรือเทวดาบ้านเทวดาเมืองแตกต่างกัน และมีชื่อเรียกพิธีกรรม รวมถึงช่วงเวลาในการประกอบพิธีแตกต่างกันด้วย ชาวไทลื้อบ้านท่าข้ามถือเป็นหมู่บ้านหนึ่งที่มีเอกลักษณ์เฉพาะทางวัฒนธรรมประเพณี ซึ่งนอกจากจะประกอบพิธีกรรมในช่วงเดือนเจ็ดแล้วยังเป็นหมู่บ้านที่ยังคงรักษาจารีตประเพณีของชาวไทลื้อไว้อย่างเหนียวแน่น โดยเฉพาะในช่วงวันเข้ากรรมบ้าน (กำบ้าน) ชาวบ้านจะนำ “ตาแหลว” หรือ เผลวไปปักไว้บริเวณทางเข้าไปสู่ป่าที่ใช้ประกอบพิธีกรรม เพื่อเป็นสัญลักษณ์ห้ามไม่ให้ผู้หญิง และคนภายนอกหมู่บ้านเข้าร่วมในพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์นั้น

การประกอบพิธีกรรมจะเริ่มตั้งแต่ช่วงเวลาเช้ามืด พ่อเข้าจำจะนำควายตัวผู้สีดำ 1 ตัว และไก่ 12 ตัว ไปบอกกล่าวเช่นสรวงให้กับผีเจ้าหลวงบริเวณหน้าหอทำพิธี ซึ่งเป็นหอกว้างประมาณสองเมตร สูงสองเมตรครึ่ง มุงด้วยกระเบื้อง และมีแท่นสำหรับวางเครื่องประกอบพิธี 2 ระดับ (สำหรับเจ้าหลวง และบริวาร) เมื่อพ่อเข้าจำกล่าวขออนุญาตทำพิธีเสร็จแล้ว “หลัก” หรือคนทำหน้าที่ฆ่าสัตว์ใหญ่ในพิธีปางเจ็ดจะเป็นผู้ทำพิธีฆ่าสัตว์ เพื่อใช้ในการประกอบพิธี แล้วมอบให้ชาวบ้านนำไปทำเป็นอาหารมาเช่นแก่เจ้าหลวง อาหารที่ทำด้วยเนื้อสัตว์เหล่านี้ได้แก่ ลาบควาย (ไม่ใช่เลือด), แกงอ่อม, เครื่องในต้ม, ไก่ต้ม, ข้าวเหนียว, น้ำ และเหล้า พร้อมด้วยดอกไม้ ธูปเทียนที่ชาวบ้าน ซึ่งกำหนดให้เฉพาะเพศชายนำมาเช่นในช่วงก่อนทำพิธี หลังจากนั้นประมาณครึ่งชั่วโมง พ่อเข้าจำจะกล่าวขออนุญาตเอาอาหารที่ทำการเช่นไหว้แล้ว หรือที่เรียกว่า “แกงซากของเหลือ” มารับประทานร่วมกันเป็นอันเสร็จพิธี

หัวควายที่ใช้เป็นเครื่องประกอบพิธีกรรม

ตาแหลว หรือตำแหลว เป็นสัญลักษณ์ห้ามคนภายนอกชุมชน รวมถึงผู้หญิงเข้าร่วมในพิธีกรรม

การจัดเตรียมเครื่องประกอบพิธีกรรม

การประกอบพิธีกรรม

พอช่วงเย็น ชาวบ้านจะมาพร้อมทำพิธีสู่ขวัญพ่อเข้าจ้ำ จากนั้นในช่วงค่ำ บรรดาผู้เฒ่าผู้แก่ทั้งชายและหญิงจะพากันร้องเพลงพื้นบ้าน ที่เรียกว่า “ขับลื้อ” ณ บริเวณหน้าหอเจ้าหลวง ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณบ้านของพ่อเข้าจ้ำ โดยมีช่างปี่บรรเลงเสียงดนตรีอย่างไร้เพราะ ในบทขับลื้อดังกล่าวเป็นการสรรเสริญเยินยอเจ้าหลวงองค์ต่างๆ ที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ เพื่อเชื่อเชิญให้เจ้าหลวงมาประทับยังร่างทรง ซึ่งชาวไทลื้อเรียกว่า “ที่นั่ง”

หรือ “หลักหญิง” (หลักหญิง) หรือ “แม่เฒ่าที่นั่ง” เมื่อเจ้าหลวงมาประทับแล้ว ชาวบ้านจะพากันซักถามเกี่ยวกับ เหตุการณ์ต่างๆ ในหมู่บ้าน รวมถึงอาการเจ็บไข้ได้ป่วยของคนภายในครอบครัว

พ่อข้าวจ้ำเป็นผู้เชื้อเชิญให้เจ้าหลวงมาประทับยังร่างทรง หรือแม่เฒ่าที่นั่ง

ในเวลารุ่งเช้าของวันต่อมา ชาวบ้านจะมาร่วมทำพิธีสู่ขวัญให้กับแม่เฒ่าที่นั่ง เพื่อเรียกขวัญให้กลับคืน มา ถือเป็นพิธีกรรมสุดท้ายที่ปฏิบัติในช่วงเข้ากรรมบ้านของชาวไทลื้อบ้านท่าข้าม

พิธีเข้ากรรมบ้าน หรือพิธีปางเจ็ดของชาวไทลื้อบ้านท่าข้าม ตำบลท่าข้าม อำเภอเวียงแก่นถือเป็น พิธีกรรมดั้งเดิมอย่างหนึ่งของชาวไทลื้อเมืองอุเหนือที่ยังคงยึดถือปฏิบัติสืบเนื่องมาจวบจนปัจจุบัน แสดงให้เห็นถึง ความอ่อนน้อมถ่อมตน และความกตัญญูทศเวทีต่อบรรพบุรุษ ซึ่งชาวไทลื้อแทบทุกหมู่บ้านยังคงรักษารากเหง้าทาง วัฒนธรรมประเพณีนี้เอาไว้ หากพิจารณาในอีกแง่มุมหนึ่งจะเห็นได้ว่า ประเพณีพิธีกรรมดังกล่าว ถือเป็นสายสัมพันธ์ ที่เชื่อมโยงและหลอมรวมชาวไทลื้อที่มาจากถิ่นฐานบ้านเกิดเมืองนอนเดียวกันให้ได้มีโอกาสพบปะสังสรรค์ และ ร่วมกันรักษาประเพณีพิธีกรรมดั้งเดิมของตนเอาไว้อย่างเหนียวแน่น

พิธีสู่ขวัญพ่อข้าวจ้ำ และแม่เฒ่าที่นั่ง